

TÜRKİYE-RUSYA FEDERASYONU ARASINDA YAŞANAN UÇAK KRİZİNİN TRABZON LİMANI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU

Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü
rkarci@atauni.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Fatma TEMELLİ

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü
ftemelli@agri.edu.tr

Özet:

Rusya Federasyonu (RF), Türkiye'nin en yoğun ticari ilişkilerde bulunduğu ülkelerden biridir. 24 Kasım 2015 tarihinde sınır ihlali gerçekleştirmesinden dolayı, Türk Hava Kuvvetleri tarafından Rusya Federasyonu (FD) Hava Kuvvetleri'ne ait uçağın düşürülmesi nedeniyle iki ülke arasında ilişkiler gerilmiş ve bu gerginlik iki ülke arasındaki ticarete de yansımıştır. Bu ticari ilişkilerin önemli bir kısmı da Türkiye ve Rusya açısından jeostratejik bir öneme sahip olan Trabzon Limanı aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Trabzon Limanı, Dünya'nın büyük denizleriyle bağlantısı bulunan ve en büyük iç deniz olan Karadeniz kıyısında kurulmuş olup, başta İran, Irak, Rusya ve Türk Cumhuriyetleri olmak üzere birçok ülkenin transit yolunun başlangıcında stratejik bir noktada yer almakta ve bölge ülkelerinin Avrupa ve dünya pazarlarına açılmasına, uluslararası pazarlarla bütünleşmesine olanak tanımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı; Rusya ve Türkiye arasında yaşanan bu uçak krizinin Trabzon Limanı üzerinden yapılan ticarete olan etkisini ortaya koymaktır. Dolayısıyla çalışmada; krizden önceki dönemde limana gelen Rus gemilerinin sayısı, iki ülke arasındaki ticaret rakamları ile krizden sonraki dönemde limana gelen Rus gemilerinin sayısı, iki ülke arasındaki ticaret rakamları ortaya konularak bir karşılaştırma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ticaret, Trabzon Limanı, Uçak Krizi.

Abstract:

Russian Federation (RF), which is one of the country's most extensive trade relations with Turkey. Due to the realization of border violation on 24 November 2015, the Turkish Russia by the Air Force (FDA) due to the reduction of aircraft of the Air Force has strained relations between the two countries, and this tension is also reflected in the trade between the two countries. This is an important part of the commercial relations are conducted through Turkey and Trabzon Port, which has a strategic importance for Russia. Trabzon Port, the world's largest with a connection to the sea and is set in the Black Sea, the largest inland sea, especially Iran, Iraq, Russia and Turkish Republics, including the beginning of many of the country's transit road located in a strategic position and the neighboring countries of Europe and to expand to new markets , allows the integration into the international market. The aim of the work in this context; Russia and aircraft of this crisis between Turkey Trabzon is to determine the impact on the trade via the port. Thus the work; The number of Russian ships come to port in the period before the crisis, the number of Russian ships come to port in the period after the crisis, with trade volume between the two countries, trade figures put forth a comparison was made between the two countries.

Key Words: Trade, The Port of Trabzon, Aircraft Crisis.

GİRİŞ

24 Kasım 2015 tarihinde Su-24 tipi Rus bombardıman uçağının Suriye sınırındaki mevzileri bombalarken Türkiye sınırlarını geçmesi ve yapılan uyarılara rağmen sınır ihlaline devam etmesi sonucu Türk jetleri tarafından vurularak düşürülmesi, son on yılda ikili münasebetlerde çok yönlü işbirliği kaydeden Türkiye ve Rusya arasında ciddi bir krize yol açmıştır. Rusya Cumhurbaşkanı Vladimir Putin'in ve Rus liderliğin olay sonrasındaki açıklamaları ve Moskova'nın Türkiye'yi doğrudan sıkıştırmaya yönelik izlediği politikalar, Türkiye-Rusya ilişkilerini neredeyse durma noktasına getirmiştir (İmanbeyli, 2015: 1).

Türkiye ve Rusya arasındaki ticari ilişkilerin sürdürülmesinde önemli bir ticaret kapısı olan ve jeostratejik bir öneme sahip olan Trabzon Limanı'nın iki ülke arasında yaşanan uçak krizinden etkilenip etkilenmediği ve nasıl bir duruş sergilediği limancılık ve lojistik sektörü açısından önem arz etmektedir. Trabzon Limanı, Dünya'nın büyük denizleriyle bağlantısı bulunan ve en büyük iç deniz olan Karadeniz kıyısında kurulmuş olup, başta İran, Irak, Rusya ve Türk Cumhuriyetleri olmak üzere birçok ülkenin transit yolunun başlangıcında stratejik bir noktada yer almakta ve bölge ülkelerinin Avrupa ve dünya pazarlarına açılmasına, uluslararası pazarlarla bütünleşmesine olanak tanımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı; Türkiye ve Rusya arasında yaşanan bu uçak krizinin Trabzon Limanı üzerinden yapılan ticarete olan etkisini ortaya koymaktır. Dolayısıyla çalışmada; krizden önceki dönemde limana gelen Rus gemilerinin sayısı, iki ülke arasındaki ticaret rakamları ile krizden sonraki dönemde limana gelen Rus gemilerinin sayısı, iki ülke arasındaki ticaret rakamları ortaya konularak bir karşılaştırma ve değerlendirme yapılarak öneriler sunulmuştur.

1. TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİ, TÜRK-RUS UÇAK KRİZİ, ETKİLERİ VE SONUÇLARI

24 Kasım'da Türk – Rus ilişkilerini derinden etkileyen Su-24 tipi Rus bombardıman uçağının Türk F-16'sı tarafından düşürülmesi olayı iki ülkenin resmi makamlarınca değişik iddia ve verilerle kamuoyuna duyurulmuştur. “Sınır ihlali” ve “pilotların uyarılması” meseleleri iki taraf arasındaki tartışmaların odak noktasını oluşturmuştur. Olay ile ilgili ilk resmi açıklamalar Türkiye tarafından gelmiştir. TSK Genelkurmay Başkanlığı'ndan yapılan açıklamada “24 Kasım 2015 tarihinde saat 09.20 civarında Hatay Yayladağı bölgesinde Türk Hava Sahasını ihlal eden milliyeti bilinmeyen bir uçak defalarca (beş dakika içerisinde 10 kez) ikaz edilmesine rağmen Türk Hava Sahasını ihlal etmiştir. Söz konusu uçağa angajman kuralları çerçevesinde 24 Kasım 2015 saat 09.24'te bölgede hava devriye görevinde bulunan iki adet F-16 uçağımız tarafından müdahalede bulunulmuştur” ifadelerine yer verilmiş ve bu açıklamadan kısa bir süre sonra Rus savaş uçağına yönelik yapılan telsiz uyarılarının ses kayıtları ile hava sahası ihlalinin gösteren radar iz analizi haritası aynı şekilde basın aracılığıyla paylaşılmıştır.

Suriye'de yaşanan iç savaşın başka ülkelerin de sürece dâhil olmasıyla oluşan bu gergin ortamda Türkiye kendi sınırları konusunda hassas olduğunu hem Rusya'ya hem de uluslararası kamuoyuna bildirmiştir. Rusya ise meydana gelen olay sonrası Türkiye ile sürdürdüğü ekonomik ve siyasi ilişkilerini askıya aldığını açıklamış ve ilişkilerini dondurmıştır. Böylelikle Rusya uluslararası ilişkilerde bir dizi yaptırım uygulayacağını açıkça belli etmiştir.

Geçmişte Orta Asya politikasında olduğu gibi bugün Suriye konusunda da iki ülkenin karşı karşıya gelmesi, iki ülkenin jeopolitik ve jeostratejik konumu gereği oluşmaktadır. Türkiye ve Rusya arasında farklı ve ortak yönler bulunmaktadır. Rusya'dan farklı olarak Türkiye NATO'ya üyedir. Türkiye ve Rusya'nın ortak yönleri ise her ikisi de G8 ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne üyelerdir (Akramova, 2014: 6). Bununla birlikte her iki ülkenin de Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ)'nün kurucu üyeleri olduğu

bilinmektedir. Türkiye'nin aktif katılımlarıyla kurulan bu teşkilat Türkiye dış politikasının Karadeniz'e bakan yönünü oluşturmaktadır. Türkiye Karadeniz'den Doğu Avrupa, Kuzey Avrupa, Kafkaslar ve Merkezi Asya'ya ticaret ve nakliye koridoru oluşturabilmektedir (Carnegie, 2010: 2).

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin temeli Cumhuriyet'in ilk yıllarında atılmıştır. 1937 tarihli Seyrisefain Anlaşması sayesinde ivme kazanan Türk Rus ticareti o dönemlerde yıllık 100 milyon ruble seviyesindeyken, Başbakan İsmet İnönü'nün Moskova ziyareti, 1965 yılında SSCB Dışişleri Bakanı Gromiko ile ertesi yıl Başbakan Kosigin'in Türkiye ziyaretleri, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin kilometre taşlarını oluşturmuştur. İki ülke arasında kurulan konsey ve komisyon bulunmaktadır. Rusya Devlet Başkanı Dmitriy Medvedev ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, iki ülke arasında Üst Düzey İş birliği Konseyi'nin (ÜDİK) kurulduğunu 12 Mayıs 2010 tarihinde beyan etmişlerdir. Türkiye-Rusya Federasyonu arasındaki Karma Ekonomik Komisyon (KEK), 14 Mayıs 1992 tarihli anlaşmayla oluşturulmuştur. Bugüne kadar bu kapsamda çeşitli toplantılar yapılmıştır. 1937'den 2013'e kadar iki ülke arasında ticari ve ekonomik işbirliği alanında birçok anlaşma imzalanmıştır (DEİK, 2013: 2).

Özellikle 1990'lardan sonra, iki ülke arasındaki ekonomik işbirliği kademeli olarak gelişmiştir. Enerji sektörü, inşaat sektörü, tarım sektörü ve turizm sektörü önemli işbirliği alanlarıdır.

Türkiye Rusya'yı Almanya'dan sonra önemli bir ticari ortak olarak görmektedir. Rusya, Türkiye için güvenilir ve itibarlı bir doğal gaz sağlayıcıdır. Ayrıca, Rusya inşaat sektöründe büyük Türk yatırımları bulunmaktadır. Su-24 krizinden sonra 1 Aralık 2015 tarihinde, Rus Başbakan Medvedev tarafından bir yaptırım paketini imzalamıştır. Bu pakete göre, kümes hayvanları, domates, salatalık, soğan, portakal, üzüm, elma, şeftali ve meyve-sebze ürünlerinin Türkiye'den ithali durdurulmuştur. Ayrıca, Rusya Türk vatandaşlar için, 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde vizesiz seyahat uygulamasını iptal etmiştir. Bununla birlikte, ülkelerinden Türkiye'nin çeşitli noktalarına yapılan tüm uçuşları da iptal ettiklerini açıklamıştır. Bu yüzden, Türkiye'nin normal şartlarda Rus turistlerden elde edebileceği 4,5 Milyar ABD doları turizm geliri de engellenmiştir (RT, 2016).

Rusya'nın resmî özür beklentisinin (www.aljazeera.com.tr, 2016) Türkiye tarafınca karşılanmamasını (www.sabah.com.tr, 2016) takip eden süreçte Rusya Türk malı ürünlerin ithalatında kısıtlama, Türk vatandaşlarının Rus şirketlerinde işe alımında kısıtlama (www.bbc.com, 2016), Rus turistlerin Türkiye tatil paketlerinin iptali, Türklerin Rusya'ya vizesiz girişinin askıya alınması (tr.sputniknews.com, 2016) gibi bazı yaptırımlar uygulamıştır (www.dw.com, 2016). Zamanla yaptırımlarda hafifletmeye giden (www.turkiyegazetesi.com.tr, 2016) Rusya ile ilişkiler Türkiye'nin özür dilemesiyle (www.bbc.com, 2016; www.diken.com.tr, 2016) normalleşme evresine girmiştir (www.hurriyet.com.tr, 2016; www.ulusalkanal.com.tr, 2016; www.amerikaninsesi.com, 2016). Ayrıca, 15-16 Temmuz 2016 Türkiye askerî darbe girişimi sonrasında Rus uçağını düşüren pilotların darbeye karıştıkları gerekçesiyle tutuklanmaları (http://tr.farsnews.com, 2016) uçağın Türkiye hükûmetinden habersiz olarak düşürülmüş olabileceği ihtimalini de ortaya çıkarmıştır (tr.sputniknews.com, 2016).

2. TRABZON LİMANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. Limanın Tarihçesi ve Konumu

Trabzon Limanı başlangıçta, Moloz mevkiinde yapılmışsa da, sonradan şimdiki liman alanının ilgi görmesi nedeniyle M.Ö. 117-119 yıllarında bugünkü Gümrük İdaresinin bulunduğu yerdeki kayaların oyulması suretiyle oluşturulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu

döneminde eski rıhtım alanında kumandan Hasan Paşa tarafından bir liman ve rıhtım yapılmaya başlanmış, bu liman 1903 yılında Vali Mazhar Paşa tarafından tamamlanmıştır. Bu tarihlerde Trabzon Limanı Osmanlı İmparatorluğu'nun 5 önemli limanından biri konumundaydı. 8 Temmuz 1946'da temeli atılan yeni liman 25 Haziran 1954 tarihinde tamamlanarak Trabzon Vapuru'nun limana yanaşmasıyla açılmıştır. 1978 yılına kadar bu durumunu koruyan Trabzon Limanı artan gemi trafiğine cevap verebilmesi için modernizasyonu gündeme gelmiş ve 1980 'de başlayan çalışmalar 1990'da bitirilerek liman bugünkü konumuna getirilmiştir. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yapılan ihale sonucu Trabzon Limanı'nın 30 yıllık işletme hakkı 21.11.2003 tarihinde “Albayrak Grubu”na ait Trabzon Liman İşletmeciliği A.Ş. tarafından devralınmıştır (www.al-port.com, 2016). Limanın ismi daha sonra Alport olarak değiştirilmiştir.

Trabzon Limanı, özelleştirilmesinden sonra yapılan genişletme ve modernleştirme çalışmaları ile bölgesindeki ticareti hem çok kolaylaştırmış hem de hızlandırmıştır (www.nakil.com.tr, 2014).

Ülkemiz, Avrupa ile Ortadoğu ve Türk Devletleri arasında ticari bir köprüdür. Denizyolu taşımacılığının karayolu taşımacılığından daha ucuz ve güvenilir olmasından dolayı limanlarımız önem kazanmaktadır. Özellikle Doğu Karadeniz Limanlarından Trabzon Limanı'nın transit taşımacılıktaki önemi eskiden beri bilinmektedir (Demirci vd., 1999: 3). Trabzon Limanı'nın hinterlandını; coğrafi bakımdan bulunduğu mevki itibarıyla, Doğu Anadolu izleri Kafkas ülkeleri, İran ve Asya ülkeleri oluşturmaktadır. Kara, deniz ve hava ulaşımı bakımından uluslararası ticaret, nakliyat ve turizm yönünden önemli bir ulaşım merkezi ve aynı zamanda yolcu giriş-çıkışı için deniz hudut kapısıdır (www.al-port.com, 2016). İran ile Avrupa arasında yapılan ticaret Trabzon Limanı üzerinden gerçekleştiğinde, Arabistan yarımadasını dolaşarak gerçekleşmesine göre 25 gün daha kısaltmakta ve böylece ticaret hız kazanmaktadır (www.nakil.com.tr, 2014).

2.2. Limanda Verilen Hizmetler

Trabzon liman sahası gümrüklü saha olup, geçici depolama rejimine tabidir. Limanda ithalat, ihracat ve transit yük elleçlemesi yapılmakta olup, açık ve kapalı depolama sahasında ardiye-terminal hizmetleri verilmektedir (Yiğit, 2006: 32). Trabzon Limanı'nda verilen hizmetler aşağıda belirtilmiştir (Yiğit, 2006: 32):

- Yükleme, boşaltma, aktarma, hamaliye işlerini yapmak ve bu işler için gerekli tesisleri kurup işletmek.
- Gemilere su vermek, boşaltmak, aktarmak ve bu işler için gerekli tesisleri kurup işletmek.
- Deniz sahasında ve geri sahalarda antrepolar, ambarlar, sundurmalar, hangarlar, açık sahalarda, yolcu salonları kurup işletmek.
- Palamar şamandıraları kurup işletmek.
- Kılavuzluk, römorkörcülük ve palamar işlerini yapmak.
- Gazino, lokanta, büfe, emanet odası gibi yolcu ihtiyaçlarını karşılayacak tesisler ve servisler kurup işletmek.

2.3. Limanın Ticaretteki Önemi

Trabzon Limanı aracılığı ile pek çok ülke ile ticaret gerçekleştirilmektedir. Bu ülkelerin başında; Rusya, Malta, Kamboçya gelmektedir. Limandan edinilen 2014,2015 ve 2016 yılına ait veriler de bu durumu doğrulamaktadır.

Tablo 2.1., 2014 yılında Trabzon Limanı'na en fazla gelen giden yabancı bayraklı gemilerin sayısını göstermektedir.

Tablo 2.1. Limana Gelen-Giden Yabancı Bayraklı Gemi Sayıları (Yıl 2014)

Yabancı Ülke	Gemi Sayısı
Rusya	58
Malta	71
Kamboçya	50

Tablo 2.1.'de de görüldüğü üzere; 2014 yılında Trabzon Limanı'na en fazla gelen-giden yabancı bayraklı gemilerde ilk sırayı Malta, ikinci sırayı Rusya, üçüncü sırayı ise Kamboçya almıştır.

Tablo 2.2., 2015 yılında Trabzon Limanı'na en fazla gelen giden yabancı bayraklı gemilerin sayısını göstermektedir.

Tablo 2: Limana Gelen-Giden Yabancı Bayraklı Gemi Sayıları (Yıl 2015)

Yabancı Ülke	Gemi Sayısı
Rusya	81
Malta	53
Kamboçya	59

Tablo 2.2.'de de görüldüğü üzere; 2015 yılında Trabzon Limanı'na en fazla gelen-giden yabancı bayraklı gemilerde ilk sırayı Rusya, ikinci sırayı Kamboçya, üçüncü sırayı ise Malta almıştır.

Tablo 2.3., 2016 yılının ilk altı ayında Trabzon Limanı'na en fazla gelen giden yabancı bayraklı gemilerin sayısını göstermektedir.

Tablo 3: Limana Gelen-Giden Yabancı Bayraklı Gemi Sayıları (Yıl 2016/6)

Yabancı Ülke	Gemi Sayısı
Rusya	36
Malta	24
Kamboçya	18

Tablo 2.3.'de de görüldüğü üzere; 2016 yılının ilk 6 ayında Trabzon Limanı'na en fazla gelen-giden yabancı bayraklı gemilerde ilk sırayı Rusya, ikinci sırayı Malta, üçüncü sırayı ise Kamboçya almıştır.

Ayrıca limanda çok sayıda yükün elleçlemesi (yükleme+boşaltma) yapılmakta, bu yüklerin ithalat, ihracat, transit ticaret ve iç ticaret kapsamında dolaşımı gerçekleştirilmektedir.

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; Rusya Federasyonu ve Türkiye arasında 24 Kasım 2015 tarihinde yaşanan uçak krizinin Trabzon Limanı üzerinden yapılan ticarete olan etkisini ortaya koymaktır. Dolayısıyla çalışmada; krizden önceki dönemde limana gelen Rus gemilerinin sayısı, iki ülke arasındaki ticaret rakamları ile krizden sonraki dönemde limana gelen Rus gemilerinin sayısı, iki ülke arasındaki ticaret rakamları ortaya konularak bir karşılaştırma yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Kısıtları

Araştırma yapılırken Rusya ile ticaret yapan limanlardan sadece Trabzon Limanı açısından durum değerlendirilmiştir. Araştırmada kullanılan veriler sadece 2014,2015 yılları ve 2016 yılının ilk 6 ayı ile sınırlı kalmıştır.

3.3. Veri Toplama Yöntem ve Aracı

Araştırma için gerekli olan veriler, Trabzon Liman İşletmeciliği ve Trabzon Gümrük Müdürlüğü yetkilileriyle yüz yüze görüşme tekniği ve e-mail yoluyla elde edilmiştir. Bu görüşmeler esnasında sorulan sorulara alınan cevaplar çerçevesinde, Türkiye ile Rusya arasında yaşanan uçak krizinin Trabzon Limanı aracılığıyla gerçekleştirilen ticarete olan yansımaları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.4. Araştırmanın Bulguları ve Bulguların Değerlendirilmesi

2015 yılı itibariyle Rusya Federasyonu (RF), Türkiye'nin ihracatında 2. sırada, ithalatında 3. sırada yer almaktadır. RF, Türkiye'nin 3. büyük ticaret ortağı iken, Türkiye RF'nin 6. büyük ticaret ortağı konumundadır. 2015 yılında RF'ye yapılan ihracat bir önceki yıla göre % 39.6 azalarak 3.591 milyar ABD Dolarına gerilemiş, RF'den yapılan ithalat ise bir önceki yıla göre % 19.3 azalarak 20.4 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir (<http://moskova.be.mfa.gov.tr>, 2016).

2015 yılında Rus ekonomisinin % 4 civarında daralması ikili ticaretteki gerilemenin en önemli nedenini oluşturmuştur (<http://moskova.be.mfa.gov.tr>, 2016).

Ayrıca, 24 Kasım 2015 tarihinde meydana gelen uçak krizi akabinde RF'nin Türkiye'ye karşı uyguladığı ekonomik tedbirler kapsamında bazı tarım ürünlerimize ithalat yasağı koyması, Türk mallarının gümrüklerde olağandışı kontrollere tabi tutulması, Türk vatandaşlarının istihdam edilmelerine kısıtlama koyması, 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren vize muafiyet anlaşmasını tek taraflı olarak askıya alması dış ticaretin daha da daralmasına neden olduğu gibi, RF'deki yatırım ve müteahhitlik hizmetlerinde durağanlığa yol açmıştır (<http://moskova.be.mfa.gov.tr>, 2016).

Nitekim 2016 yılının ilk 6 ayında RF'ye olan ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre % 59,8 azalmış, aynı dönemde RF'den ithalat ise % 30,3 gerilemiştir (<http://moskova.be.mfa.gov.tr>, 2016).

Tablo 3.1., Türkiye-RF arasındaki dış ticaret rakamlarını göstermektedir.

Tablo 3.1. Türkiye-RF Dış Ticaret Rakamları (Milyar ABD Doları)

Yıl	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2010	4,6	21,5	-16,9	26,1
2011	6,0	24,0	-18,0	30,0
2012	6,6	26,6	-20,0	33,3
2013	7,0	25,0	-18,0	32,0
2014	6,0	25,3	-19,3	31,3
2015	4,0	19,0	-15,0	23,0
2016/6	0,7	7,8	-7,0	8,5

Kaynak: <http://moskova.be.mfa.gov.tr>, 2016.

Tablo 3.1.'de de görüldüğü üzere, 2013 yılından bu yana RF'ye olan ihracatta düzenli bir azalış gözlemlenirken, 2014 yılından bu yana RF'den ithalatta da yine düzenli bir azalış gözlemlenmiştir. Genel olarak iki ülke arasında 2012 yılından bu yana dış ticaret hacminde düzenli bir daralmanın yaşandığı tespit edilmiştir.

Türkiye- RF arasında yaşanan uçak krizine bağlı olarak her iki ülke arasında ekonomik ve ticari ilişkiler büyük zarar görmüş ve bu durum dış ticaret rakamlarına yansımıştır.

24 Kasım 2015 uçak krizi sonrasında Rusya ile ticaret bağlantısı olan Trabzon Limanı'nın ise bu krizden etkilenmediği ve ticaretin eskisi gibi sürdüğü hem liman yönetimi tarafından dile getirilmiş, hem de istatistiki verilerde bu durum ortaya konulmuştur.

Tablo 3.2., uçak krizinden önce ve sonraki dönemlerde limana gelen-giden Rus gemilerinin sayısını göstermektedir.

Tablo 3.2. Uçak Krizinden Önce ve Sonraki Dönemlerde Limana Gelen-Giden Rus Gemilerinin Sayısı

Aylar (2013)	Gemi Sayısı	Aylar (2014)	Gemi Sayısı	Aylar (2015)	Gemi Sayısı	Aylar (2016/6)	Gemi Sayısı
Ocak	4	Ocak	4	Ocak	8	Ocak	8
Şubat	4	Şubat	2	Şubat	7	Şubat	6
Mart	4	Mart	6	Mart	6	Mart	6
Nisan	1	Nisan	4	Nisan	6	Nisan	4
Mayıs	8	Mayıs	5	Mayıs	6	Mayıs	6
Haziran	10	Haziran	5	Haziran	6	Haziran	6
Temmuz	9	Temmuz	4	Temmuz	3	Temmuz	-
Ağustos	5	Ağustos	8	Ağustos	4	Ağustos	-
Eylül	6	Eylül	5	Eylül	4	Eylül	-
Ekim	5	Ekim	2	Ekim	3	Ekim	-
Kasım	11	Kasım	5	Kasım	11	Kasım	-
Aralık	2	Aralık	8	Aralık	17	Aralık	-
Toplam	69	Toplam	58	Toplam	81	Toplam	36

Tablo 3.2.'de de görüldüğü üzere; uçak krizinden sonraki dönemlerde Trabzon Limanı'na gelen-giden Rus gemilerinin sayısında önemli bir değişiklik ya da azalış yaşanmamıştır.

Ayrıca, Trabzon Liman İşletme Yönetimi, liman üzerinden yapılan ticarete de herhangi bir düşüşün yaşanmadığını dile getirerek bu olumsuz süreçte liman olarak bu krizden etkilenmediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 3.3., 2014, 2015 ve 2016 yıllarında Trabzon Limanı ile Rusya arasında yapılan toplam ticaret rakamlarını ihracat ve ithalat bazında göstermektedir.

Tablo 3.3. Rusya ve Trabzon Limanı Arasındaki İthalat ve İhracat Tutarları (USD)

Yıllar	İthalat (USD)	İhracat (USD)
2013	408.622.356	69.573.146
2014	422.147.910	32.316.735
2015	325.692.289	15.812.515
2016/6	137.627.745	2.521.085

Tablo 3.3.2'de de görüldüğü üzere; uçak krizinden sonraki dönemde ithalatta ve ihracatta iki ülke arasında önemli bir değişiklik yaşanmamıştır.

4.SONUÇ

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında yaşanan uçak krizi genel olarak iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuz etki, Trabzon Limanı üzerinden Rusya ile yapılan ticarete ortaya çıkmamıştır. Çünkü Trabzon Limanı aracılığıyla Rusya'dan sadece hububat ve kömür ithalatı gerçekleştirilmekte olup kriz sonrası ithalat düzeyinde bir değişme gerçekleşmemiştir. Türkiye'nin yaş sebze ve meyvede en büyük pazarı Rusya olup, hâlbuki yaş sebze ve meyve ihracatı Samsun Limanı üzerinden gerçekleştirilmekte olduğundan yaşanan krizin ardından Samsun Limanı'ndaki ihracatta önemli bir düşüş yaşanmıştır (<http://www.denizhaber.com.tr>, 2016). Yani bu kriz Trabzon Limanı'nı etkilemeyip, Samsun Limanı'nı vurmuştur.

Türkiye'de çok sayıda Rus, Rusya'da ise çok sayıda Türk yaşadığı için bu etkenler yaşanan krizin daha kıza zamanda çözülmesine olanak sağlayarak her iki ülke arasındaki ilişkilerin tekrar toparlanmasına zemin hazırlamıştır. İki ülke arasındaki gerginliğin sona erdirilmesi ve biran önce krizden önceki duruma gelmesi için önemli adımlar atılmıştır.

Bu adımların en önemlisi ise Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Rus mevkidaşı Putin'e gönderdiği mektupta, düşürülen Rus uçağı için taziye mesajları iletmesi olmuştur. Ayrıca, Türkiye'nin 15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ tarafından haince bir darbe girişimine maruz kalması sonucunda Rusya Türkiye'nin yanında olduğunu açıklayarak aradaki buzları iyice eritmiştir. Yaşanan tüm bu olumlu gelişmelerin Rusya ile ticaret yapan limanlarımıza büyük bir olumlu etki sağlayacağı tahmin edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akramova, M. (2014), "The Russian-Turkish Gas Trade Partnership: Structures and Policies", *GeTMA*, N: 9, 2014 (2-67).
- Carnegie, M.C. (2010). "The Black Sea Region In Turkish Foreign Policy Strategy: Russia&Turkey On The Black Sea". Black Sea Peacebuilding Network, Russian Expert Group Report 2010/2, Sayı: 2, (1-6).
- DEİK Raporu, (2013). Türk Rus İş Konseyi, Türkiye Rusya Federasyonu Ticari ve Ekonomik İlişkileri, 2013 Raporu, S. 1-2.
- Demirci, E., Araz, T. ve Köse, E. (1999). Trabzon Limanı'nın Benzetim Modeli. *Endüstri Mühendisliği Dergisi*, 11(1), 2-14.
- İmanbeyli, V. (2015). "Uçak Krizi ve Türkiye-Rusya İlişkileri". *Seta Perspektif*, Sayı: 119, 1-6.
- Yiğit, F. (2006). *Gemi Kaynaklı Kirleticiler ve Trabzon Limanına Gelen Bazı Gemilerin Atık Sularının İncelenmesi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

İnternet Kaynakları

- <http://www.aljazeera.com.tr/haber/putin-ozur-bekliyoruz>, [Erişim Tarihi:31.07.2016].
- <http://alport.com.tr/Hakkimizda.aspx>, [Erişim Tarihi: 25.07.2016].
- http://www.amerikaninseesi.com/a/turkiye-rusya-iliskileri-normallesme-yolunda/3442839.html?utm_source=twitterfeed&utm_medium=twitter, [Erişim Tarihi:31.07.2016].
- http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151128_rusya_turkiye_yaptirimlar, [Erişim Tarihi: 31.07.2016].
- http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160624_erdogan_rusya, [Erişim Tarihi: 31.07.2016].
- <http://www.denizhaber.com.tr/rusya-ile-ucak-krizi-en-cok-samsun-limanini-vurdu-haber-68531.htm>, [Erişim Tarihi: 02.08.2016].
- <http://www.diken.com.tr/rusyanin-ozur-diledi-dedigi-erdogan-uzuntu-duyduyum- ifade-ettim/>, [Erişim Tarihi: 31.07.2016].
- <http://www.dw.com/tr/be%C5%9F-soruda-rusyan%C4%B1n-t%C3%BCrkiyeye-yapt%C4%B1r%C4%B1mlar%C4%B1/a-19037621>, [Erişim Tarihi: 31.07.2016].
- <http://tr.farsnews.com/world/news/13950429001344>, [Erişim Tarihi:19.07.2016].
- <http://www.hurriyet.com.tr/rusyadan-cumhurbaskani-erdoganin-mektubuna-olumlu-tepki-40123146>, 28.06.2016, [Erişim Tarihi: 31.07.2016].
- <http://moskova.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=219659>, [Erişim Tarihi:17.08.2016].
- <http://www.nakil.com.tr/TrabzonLiman.aspx>, [Erişim Tarihi: 05.08.2014].
- <https://www.rt.com/business/324121-russia-sanctions-against-turkey/>, [Erişim Tarihi: 01.08.2016].
- <http://www.sabah.com.tr/gundem/2015/11/26/erdogan-rusyadan-ozur-dilemeyecegiz>, [Erişim Tarihi: 31.07.2016].
- <http://tr.sputniknews.com/turkiye/20160716/1023893932/rus-erdogan-ucak.html>, [Erişim Tarihi: 16.07.2016].
- <http://tr.sputniknews.com/turkiye/20151201/1019391967/rusya-turkiye-yaptirim.html>, [Erişim Tarihi:31.07.2016].
- <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/ekonomi/354359.aspx>, [Erişim Tarihi: 31.07.2016].
- <http://www.ulusalkanal.com.tr/dunya/rusya-ile-iliskiler-normallesiyor-h111922.html>, [Erişim Tarihi: 31.07.2016].